

L'evolució del treball amb suport a les Illes Balears: la dinàmica i flexibilitat del procés d'inserció.

**Joan Miquel Fiol i
Francesc Serra,**

membres de la Taula per a la inserció laboral
de persones amb discapacitat amb necessitats de suport

Introducció

Com a sistema de suport personalitzat, el treball amb suport s'ha configurat com un model eficaç d'acompanyament en la inserció laboral que fa possible la participació en la societat de les persones amb discapacitats significatives, sense que el grau de necessitat de suport sigui una causa per excloure ningú.

Des de l'any 1991, amb la posada en funcionament d'aquest model d'inserció personalitzat, s'ha demostrat la importància que presenta per a les persones amb discapacitat (i altres col·lectius que presenten una clara problemàtica en la incorporació al mercat de treball) accedir a un lloc de treball normalitzat i assolir, d'aquesta manera, unes expectatives que el més agosarat hauria considerat una meta inassolible. Així, la metodologia de treball amb suport es va implantar, bàsicament, gràcies al finançament de les iniciatives europees Helios i Horizon. Aquestes iniciatives possibilitaren que hi hagués tota una sèrie de projectes d'inserció laboral per a persones amb discapacitat, que es consolidassin i que, amb la feina feta, de cada vegada agafassin més importància quant al nombre de persones ateses, preparadors laborals i empreses col·laboradores.

Amb aquestes circumstàncies es va constituir la Taula per a la inserció laboral de persones amb discapacitat amb necessitats de suport

(<http://taula.treballambsuport.com>)¹ més coneguda com *Taula de treball amb suport*. La seva constitució, al juliol de 2001, a iniciativa del Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma, va ser una necessitat fruit d'aquesta evolució i expansió del model de treball amb suport, però també de la bona voluntat, de la necessitat de compartir sinèrgies per millorar qualitativament la nostra intervenció en aquest procés d'inserció en què totes aquestes entitats mallorquines començaven a desplegar-se. Els seus objectius eren, i encara són, eminentment tècnics i professionals.

A la reunió de la constitució inicial hi havia representants de set entitats: Consell de Mallorca, Ajuntament de Palma, AMADIP, ASPAS, INTRESS, Coordinadora i la UNAC. Al cap d'uns mesos, des de la Taula es va convidar l'Ajuntament de Calvià i el SOIB –aleshores era l'ens que cofinançava la majoria de projectes d'inserció laboral mitjançant el treball amb suport– perquè hi participassin.

Amb la participació del SOIB, la Taula passà a ser una entitat que tenia el seu àmbit de competència a totes les illes, d'aquí que es plantejàs la incorporació a la Taula d'entitats de Menorca (Consell de Menorca i Coordinadora de Menorca, que posteriorment es reconvertí en Fundació) i d'Eivissa i Formentera (Consell Insular d'Eivissa i Formentera), que s'hi adheriren el desembre de 2002 i gener de 2003, respectivament. La Taula, doncs, passava a tenir presència a tota la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Als anys següents passaren a formar part de la Taula les entitats, ISLA, APROSCOM, Gira-sol, GESMA i Deixalles Calvià (actualment ENDAVANT). Amb aquestes tres darreres entitats s'assegurava la coordinació amb entitats que treballaven amb persones usuàries amb discapacitat per malaltia mental. Ja a l'any 2008, s'hi afegiren la resta d'entitats que treballen amb aquesta tipologia de discapacitat, Fundació Es Garrover i Estel de Llevant.

Anualment totes les entitats signen un conveni (des de fa tres anys es prorroga), que ha estat la forma de donar cos i coherència a l'organització i funcionament, a les obligacions i a la redistribució de les aportacions econòmiques de cada una de les administracions públiques que hi participen.

Durant tots aquests anys de funcionament de la Taula, anys de reunions de coordinació, de jornades formatives per als professionals que es dediquen a la prestació d'aquest tipus de suport, s'han succeït tot un seguit d'esdeveniments i de fets que han marcat, tant per la iniciativa de les entitats com per la despesa econòmica, la singladura del model de treball amb suport que fins aleshores es

¹ La Taula, actualment està formada per les següents entitats: el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), el Consell Insular de Menorca, el Consell Insular d'Eivissa, l'Ajuntament de Palma, AMADIP-ESMENT (Associació Mallorquina per a Persones amb Discapacitat), GIRA-SOL (Associació Mallorquina per a la Salut Mental), ASPAS (Associació de Pares de Persones amb Discapacitat Auditiva), Coordinadora - Federació Balear de Persones amb Discapacitat, FPDIM (Fundació per a Persones amb Discapacitat Illa de Menorca), INTRESS (Institut de Treball Social i Serveis Socials), Centre Ocupacional ISLA de Mater Misericordiae, APROSCOM (Associació per a les Persones amb Discapacitat Intel·lectual de Manacor i Comarca), Fundació Es Garrover, Associació Endavant, i Estel De Llevant (Associació *pro* salut mental).

ve duent a terme per tal de facilitar la igualtat d'oportunitats en el mercat laboral obert.

Així, dels processos d'inserció inicials (cofinançats a partir d'iniciatives europees) els serveis d'ocupació de les entitats de TAS han passat per itineraris integrals d'inserció, per processos d'acompanyament personalitzats, per programes experimentals cap a l'ocupació, etc., quan la realitat en aquest àmbit ha demostrat que l'evidència i l'eficàcia positiva d'aquesta metodologia no deixa de sorprendre'ns als qui treballem en aquest sector.

Com ja hem dit, durant tot aquest temps, han estat moltes les reunions mensuals (una mitjana de 10/11 anuals) i d'altres amb moltes d'hores de feina en comissions de treball que s'han anat creant per elaborar materials, eines, vídeos, revistes, actes de difusió, protocols, bases de dades..., per difondre i donar qualitat al model de treball amb suport a les nostres illes.

De tota la feina feta en volem destacar:

- Gener de 2002. Quatre taules rodones, al Gran Hotel de Palma, tractant diverses temàtiques relacionades amb la metodologia i amb la participació de representants dels distints agents representatius. Destacar la gran quantitat de públic i participació que tingueren totes i cada una d'aquestes taules.
- Any 2002. La direcció del SOIB va impulsar la que havia de ser la primera normativa de treball amb suport de l'Estat en forma de Decret. La comanda es va fer a l'AESE (*Asociación Española de Suport Employment*), i la Taula va actuar com a membre assessor tècnic per a la normativa. Va ser un moment important ja que entre totes les entitats es varen haver d'acordar molts de conceptes tècnics. Varen ser moltes les reunions, les hores i l'esforç invertit. Al final no serviren de res, ja que les eleccions de maig de 2003, feren que amb el canvi polític l'esborrany de Decret acordat quedàs a punt d'aprovar-se i publicar-se. De totes maneres, la base d'aquest esborrany, amb modificacions que no s'adapten a la realitat del treball amb suport a les Illes, és l'actual normativa estatal de treball amb suport, el Reial decret 870/2007, de 2 de juliol, pel qual es regula el programa de treball amb suport com a mesura de foment del treball de persones amb discapacitat al mercat ordinari de treball.
- Les entitats que constitueixen la Taula són entitats que treballen amb persones amb discapacitat (ja siguin persones amb discapacitat intel·lectual, física o auditiva), però des del primer moment es va començar a fer feina per atendre persones amb discapacitat per malaltia mental: formació específica per als preparadors laborals, reunions no massa fructíferes amb responsables de l'IB-Salut per establir protocols entre les unitats bàsiques de Salut Mental i els diferents serveis de la Taula... La progressiva arribada a la Taula d'entitats especialitzades en aquest col·lectiu va fer que aquesta línia de feina deixàs de ser una necessitat, perquè aquestes entitats tenien la formació i els protocols específics.

- Any 2005. La Taula va presentar al Congrés Internacional de Treball amb Suport de Barcelona, la singularitat del treball amb suport de les Balears, el funcionament i els resultats de la feina. Mesos abans s'havia treballat amb el guió i enregistrament d'un vídeo sobre el treball amb suport que serví també per al Congrés, com a material de difusió.
- Una línia de feina important i constant ha estat comptar amb un sistema de registre unificat d'empreses que ens facilità el contacte amb l'empresariat illenc. Evidentment, primer es va elaborar la base de dades d'empreses, després es va guardar en un servidor i, posteriorment, es varen establir uns criteris i protocols d'utilització per a tots els preparadors laborals de les distintes entitats. Aquesta tasca ha estat feixuga i de debat crític en moltes reunions, però s'ha de reconèixer que aquest sistema de registre ens serveix d'eina tecnològica que permet donar resposta a una de les raons de la Taula: la coordinació en la recerca de llocs de feina en empreses.
- Una altra línia important, han estat les jornades anuals de formació. Des de triar les propostes de les entitats pel que fa a la temàtica d'aquestes jornades, passant per trobar el docent més idoni en funció del pressupost de què es disposava, la programació, l'organització d'espais, la coordinació amb el docent, l'avaluació i posterior anàlisi dels resultats. Tot això va dur a la consolidació d'un espai formatiu prou important en aquest àmbit professional. La participació en aquestes jornades de formació sempre ha estat nombrosa, arribant anualment quasi al centenar de persones.

Malgrat tot això, no hi ha dubte de l'esforç que fa la Taula, com el que fan les entitats i serveis de treball amb suport, ni de l'obstinació a l'hora de cercar alternatives per continuar amb els processos personalitzats d'inserció davant de la manca d'estabilitat de les entitats i els serveis que se n'ocupen. En tot aquest temps, la Taula ha volgut ser un espai de coordinació, de reflexió i millora del model de treball amb suport, fent possible la generalització de la seva praxis, més enllà de la nostra comunitat autònoma.

Prova d'això ha estat la participació en la creació de plataformes o xarxes d'entitats semblants a la Taula que, encara que la seva finalitat prioritària és ben coneguda: facilitar la inserció laboral en el sistema ordinari mitjançant el treball amb suport de persones amb discapacitat, no és menys cert la importància que pot tenir l'objectiu de desplegar estratègies conjuntes d'intervenció que facilitin línies d'acció concretes en matèria d'inserció. O la reivindicació conjunta d'un finançament per als serveis que permeti incorporar professionals tècnics (preparadors laborals), millorar-ne la formació i optimitzar els mecanismes i recursos d'inserció sociolaboral de les persones amb discapacitat. I que també serveixi per crear un marc que propiciï un espai per difondre, participar, col·laborar i millorar el funcionament dels serveis personalitzats d'inserció amb altres agents implicats.

Així, a més de la nostra Taula, podem parlar d'altres plataformes o xarxes d'entitats de treball amb suport amb les quals s'ha mantingut una certa coordinació, com la d'ACTES (Associació Catalana de Treball amb Suport), la

Red de entidades de Empleo con Apoyo de Canarias, i el *Forum ECA Euskadi*, la qual cosa fa evident la importància que aquest model d'inserció ha adquirit en el nostre àmbit d'intervenció, no només amb el col·lectiu de persones amb discapacitat, sinó també amb altres col·lectius vulnerables que presenten dificultats per accedir a un lloc de treball normalitzat .

De totes maneres, no tot ha estat un camí fàcil i volem ser una mica crítics a l'hora de reflectir aquest període de funcionament de la Taula. Així, si els primers anys foren uns anys de feina amb il·lusió, amb propostes compartides, de molta feina en equip i amb implicació de tots els representants de les entitats i de totes les entitats, aquesta il·lusió s'ha anat diluint. L'augment significatiu del nombre d'entitats participants de la Taula ha generat una redistribució de les tasques o línies d'actuació. Alhora que aquesta organització no ha suposat la mateixa intensitat participativa de tots els membres.

A començaments de 2012 es va decidir canviar el funcionament de la Taula, per resoldre el que acabam d'exposar, i per intentar funcionar de manera més fluida, amb reunions cada tres mesos i basant les tasques en la feina de les diferents comissions. A hores d'ara aquest canvi no ha tingut l'efecte esperat. Cal recalcar, si més no, la celebració aquest any, de les jornades *10 anys de TAULA / 20 anys de TAS* que ens va fer reflexionar sobre l'evolució de la Taula i de la necessitat de reconduir els nostres objectius prioritaris.

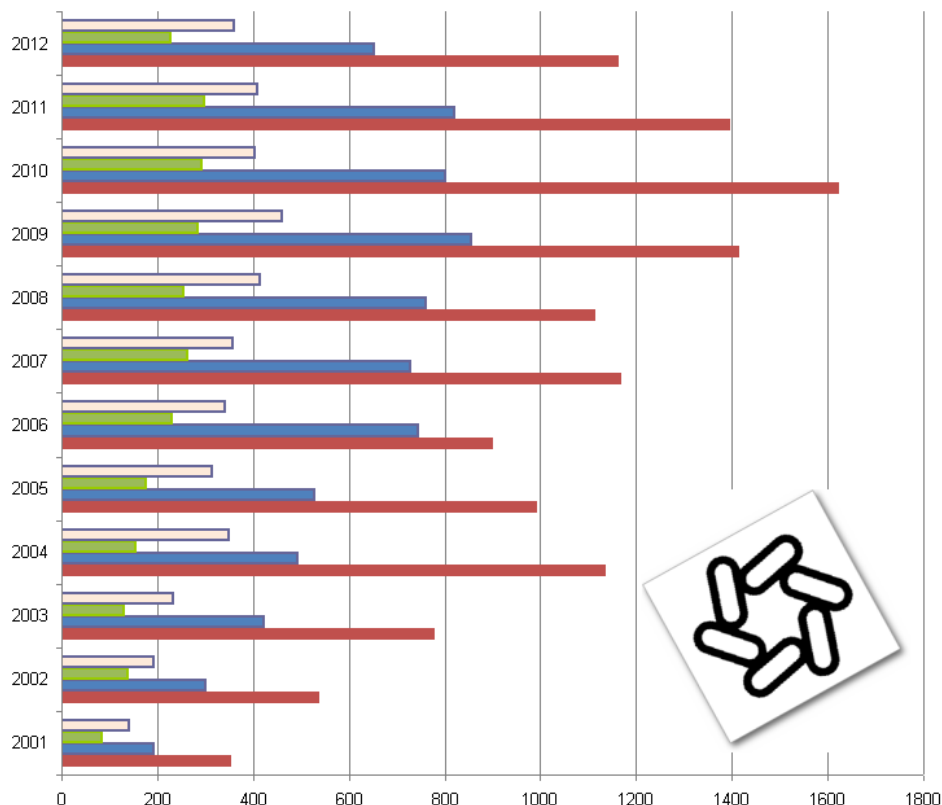
L'eficàcia del model del treball amb suport: els resultats

A hores d'ara tots sabem que el Treball amb Suport consisteix en un conjunt de serveis i accions centrats en la persona amb necessitats de suport, encaminats a permetre que pugui accedir, mantenir-se i promocionar-se en una empresa ordinària del mercat de treball obert, amb el suport de professionals (els i les preparadores laborals) i d'altres persones de l'entorn.

Per una banda, hem vist com varien els requeriments i requisits de contractació per part de l'empresariat, la qual cosa ha incidit en la necessitat d'una major formació de les persones treballadores amb discapacitat. S'ha constatat una demanda de personal més polivalent a causa de la diversitat de les tasques. I, per l'altra, hem observat com l'estabilitat al lloc de treball ha minvat, producte de la conjuntura del nostre mercat de treball (la importància que l'estacionalitat té a l'hora de fer contractacions a les nostres illes) i de la situació socioeconòmica en què ens trobam.

Sense ser massa exhaustius en dades i xifres, volem donar una pinzellada de quins han estat els resultats dels serveis d'ocupació de les entitats que componen la Taula. En el gràfic següent podeu veure quina ha estat l'evolució de la contractació del col·lectiu de persones amb discapacitat en el mercat laboral obert durant aquests dotze darrers anys. Analitzant les dades, es veu com a partir de 2009 ha minvat el nombre de contractacions, passant de 856 a 653 l'any 2012. Igualment, pel que fa a l'estabilitat en la contractació, podem dir que durant l'any 2012, amb els 228 contractes indefinits, s'ha produït un descens d'aquesta estabilitat, fins a equiparar-se a xifres de l'any 2006.

Gràfic: Evolució de la inserció en el mercat laboral obert 2001-2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Empreses contractants	141	191	234	348	314	340	357	415	461	404	410	359
Contractes indefinits	84	137	129	154	176	230	262	254	284	291	298	228
Total contractes	192	300	423	493	529	745	728	760	856	800	821	653
Treballadors amb discap.	353	536	777	1133	992	898	1167	1112	1414	1622	1395	1161

Font: Taula TAS

Concretant encara més en els resultats de 2012, cal dir que el percentatge de persones inserides fou del 47,4% (això suposà que 550 persones amb discapacitat aconseguiren un lloc de treball, de les quals unes 293 foren noves incorporacions). Com hem ressenyat anteriorment, el nombre total de contractes al que es va proporcionar suport va ser de 653, dels quals un 55,89% foren contractes nous, és a dir, realitzats en el 2012. Pel que respecte a les baixes a la contractació, això és el nombre de contractes que finalitzaren, aquests varen ser de 270 contractes, fet un tant significatiu en tant que afecta l'estabilitat a la contractació (contractes de durada determinada, majoritàriament entre 3 i 6 mesos).

Analitzant altres resultats rellevants dels serveis d'inserció (veure Quadre. *Resum de resultats 2012 de la Taula TAS*) cal ressenyar que uns dels indicadors més valorats han estat les 28 altes positives aconseguides, és dir, 28 treballadors o treballadores amb discapacitat on el seu procés de suport a la inserció laboral es dona per finalitzat gràcies a l'adequada adaptació a

l'empresa i al suport natural existent a l'entorn laboral. Per altra part, volem emfatitzar les 359 empreses que han possibilitat la contractació de les persones usuàries dels serveis d'inserció mitjançant el 'Treball amb Suport'. També, cal fer referència a la mitjana del personal tècnic d'inserció o als preparadors laborals (que duen a terme accions d'ajustament i adaptació dintre de l'empresa) sobre el total de persones usuàries amb discapacitat, que va ser de 21/1, la qual cosa va suposar la intervenció d'un total de 58 preparadors o preparadores laborals dels diferents serveis d'inserció de les entitats membres de la Taula.

Per acabar, i pel que fa a l'àmbit de contractació de treballadors i treballadores amb discapacitat, cal mencionar no sols els contractats en l'àmbit privat, sinó també en l'Administració pública, encara que amb menys rellevància. El model de treball amb suport s'ha pogut estendre, pel que fa a l'empresa privada, al sector de la bugaderia i neteja, de l'alimentació i restauració, de l'hoteleria i l'oci (on la contractació fou més significativa), al sector agrari i de construcció i al de comerç i de la petita indústria. En un grau inferior, al de les tecnologies de comunicació i transport i al dels serveis administratius. I pel que fa a l'empresa pública cal destacar en gran mesura el sector d'auxiliar de serveis administratius i de neteja.

Resum de resultats 2012 de la Taula TAS

INDICADOR	TOTAL
Persones ateses	1.161
Persones inserides	550
Grau d'inserció	47,37%
Noves persones inserides	293
Total contractes	653
Contractes indefinits	228
Contractes nous	365
Baixes de contracte	270
Saldo d'insercions	95
Autocol·locacions (no comptabilitzades en el total de contractes ni de persones inserides)	10
Alta positives	28
Empreses col·laboradores	359
Nre. PL	58,05
Ràtio PL	21,74

Dades de la Taula TAS (gener 2013)

Valoració final

En resum, i malgrat la conjuntura en què ens trobam: per una part la inestabilitat del serveis específics d'inserció laboral (subjectes a les convocatòries de subvencions de l'Administració pública) i, per l'altra, a la configuració del nostre mercat laboral, centrat en el sector serveis i en la temporalitat, la Taula continua fidel a la seva essència, encara que sigui amb certs desequilibris. A saber: respondre a les necessitats del món empresarial i aportar la confiança necessària perquè les empreses de les nostres illes siguin capdavanteres en la contractació de treballadors amb discapacitat.

Tots aquests anys han estat i són molts els professionals, les preparadores i els preparadors, així com altres persones, els qui s'han implicat i segueixen implicats a favor de la inserció en el mercat de treball normalitzat de persones amb discapacitat i d'altres col·lectius mitjançant la metodologia del treball amb suport. Les mateixes persones usuàries han vist com les seves expectatives s'han fet realitat i han pogut accedir a un entorn laboral i amb unes condicions semblants a la resta del personal treballadors. I, per últim, cal mencionar l'empresariat de les nostres illes que, amb coratge i iniciativa, ha comprovat com des de les experiències inicials dels processos d'inserció s'ha ampliat i ofert tot un seguit d'ofertes i llocs de treball que han estat coberts de manera satisfactòria per les persones treballadores amb discapacitat.

La valoració que n'extreim, de la feina que ha fet la Taula, és molt bona. Seria injust impregnar aquesta valoració del mal regust actual. S'ha fet molta feina, n'hi ha moltes evidències, i també hi ha feines que varen quedar en un intent o han quedat en un calaix, a pesar que s'hi posàs molt d'interès.

Des de la Taula ens queda fer molta feina. Actualment, i així com ens afecta la situació econòmica que ens envolta, cal plantejar noves perspectives i afrontar nou reptes malgrat que la finalitat sigui la mateixa. La sortida als nous reptes/la superació dels nous reptes s'ha de consensuar, planificar, prioritzar fins que les entitats que configuren la Taula puguin:

- Reivindicar una major estabilitat financera per als serveis d'ocupació de treball amb suport.
- Reivindicar mesures d'ocupació concretes que es puguin traçar clarament amb els programes de treball amb suport.
- Seguir aplicant —i aprofundir-hi— en el model de treball amb suport assumint la implicació que suposa ser membre integrant de la Taula.
- Crear un espai per als agents socials (empresarials i sindicals) i treballar la viabilitat dels processos d'inserció més estretament a través del TAS.
- Impulsar l'intercanvi d'informació, d'experiències i d'accions amb altres entitats que formen part de plataformes o xarxes d'entitats de treball amb suport.
- Impulsar estudis d'investigació per millorar la inserció laboral per als col·lectius vulnerables.